

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα
από την περιοχή τών Σερρών

M. ΒΑΛΛΑ

doi: [10.12681/tekmeria.164](https://doi.org/10.12681/tekmeria.164)

To cite this article:

ΒΑΛΛΑ Μ. (2001). Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα από την περιοχή τών Σερρών. *Tekmeria*, 6, 9–13.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.164>

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΗ ΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΗΡΩΟΣ ΙΠΠΕΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Στή διάρκεια έργασιών κατά μήκος αγροτικού δρόμου στην περιοχή της κοινότητας Μετοχίου Σερρών στη θέση «Λευκή Κορυφή» αποκαλύφθηκε λακκοειδής τάφος σκεπασμένος με σχιστόπλακες και κατεύθυνση ανατολικά-δυτικά. Στή σύντομη ανασκαφική έρευνα που άκολούθησε διαπιστώθηκε ότι ή ταφή ήταν άκτέριστη και από τὸ σκελετὸ ἀπουσίαζε τὸ κρανίον τοῦ νεκροῦ. Ἐπὶ τὴν ἴδια θέση προήλθαν και τέσσερα συνανήκοντα τμήματα ἐπιτάφιας στήλης τὰ ὁποία παρέδωσε κάτοικος τῆς περιοχῆς¹. Ἐπὶ τὴν έρευνα προέκυψε ὅτι ή στήλη ἀποτελοῦσε τὸ ἐπιτάφιο σῆμα και στηριζόταν σὲ λιθοσωρὸ στὸ δυτικὸ ἄκρον τοῦ τάφου στην πλευρὰ τῶν ποδιῶν τοῦ νεκροῦ. Ἡ ὑπαρξη νεκροταφείου στην παραπάνω θέση εἶναι γνωστὴ μόνον ἀπὸ παραδόσεις τυχαίων εὑρημάτων, και συνδέεται με οἰκισμό ρωμαϊκῶν χρόνων που ἐντοπίζεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση νοτιότερα τοῦ τάφου².

Πρόκειται για μαρμαρινή στήλη ἀπὸ λευκὸ χοντροκόκκο μάρμαρο, τοπικῆς πιθανότατα προέλευσης. Σῶζονται ὅλα τὰ κομμάτια. Στὸ ἐπάνω τμήμα διαμορφώνεται ἀετωματικὴ ἐπίστεψη με ἀνάγλυφο δίσκο που καλύπτει τὸ κέντρο τοῦ ἀετώματος. Λείπει τὸ δεξιὸ ἀκρωτήριο, ἐνῶ ἀποκρούσεις παρουσιάζει τὸ μνημεῖο και στὸ κάτω δεξιὸ τμήμα του. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη τὴν ὀρθογώνια μετόπη που σχηματίζεται με ἔδαφος βαθύτερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς πρόσθιας ὄψης, καταλαμβάνει παράσταση ἥρωος ἰπέας³. Ὁ νεαρός ἄνδρας εἶναι ἔφιππος, φορᾷ κοντὸ ζωσμένο χιτῶνα και χλαμύδα τὴν ὁποία παρασύρει πρὸς τὰ πίσω ἢ δύναμη τῆς κινήσεως τοῦ ἄλογου. Τὸ πρόσωπο ἀποδίδεται μετωπικά, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἢ διάκριση τῶν χαρακτηριστι-

1. Ἡ παράδοση ἔγινε ἀπὸ τὸν κάτοικο τῆς περιοχῆς Τσαούση Βασίλειο (24-08-96), τὸν ὁποῖο και εὐχαριστῶ θερμά.

2. Βλ. σχετικά και Μ. Βάλλα, *ΑΔ* 51 (1996) Χρον. Β2, 576 πίν. 168β.

3. Για τὶς παραστάσεις τοῦ ἥρωος ἰπέας βλ. *LIMC* VI, 1, (1992) 1019-1081. Για τὴ διάδοση τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου στην περιοχή τῶν Σερρών βλ. και Β. Μαχαίρα, «Ἡρωικὸ ἀνάγλυφο με παράσταση ἰπέως σὲ καλπασμό» *Σερραϊκά Ἀνάλεκτα* 2 (1993) [1998] 27-35. Για τὶς σχετικὲς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες βλ. Γ. Β. Καφταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρών και τῆς περιφερείας τῆς (ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα)*, I, Ἀθήνα 1967, 334-335, ἀρ. 565 (Κρηνίδες) και Χ. Κουκούλη Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 26 (1971) Χρον. 416 (Ἐπτάμυλοι).

κῶν του, ἐνῶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ εἶναι στραμένο κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ δεξιὸ χέρι, λυγισμένο στὸν ἀγκῶνα, εἶναι ἀνασηκωμένο καὶ κρατᾶ κυλινδρικό ἀντικείμενο μὲ λαβή⁴. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι πού δὲν ἀποδίδεται στὴν παράσταση, πρέπει νὰ κρατᾶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου, τὸ ὁποῖο εἰκονίζεται σὲ γοργὴ κίνηση πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ ἀνασηκωμένα τὰ μπροστινὰ πόδια, ὑψωμένα αὐτιά καὶ χαιίτη. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου εἰκονίζεται σκύλος πού ἐπιτίθεται ἐναντίον κάπρου, ὁ ὁποῖος προβάλλεται κατὰ τὸ ἥμισυ μὲ ἀνασηκωμένο κεφάλι καὶ προτεταμένο τὸ ἀριστερὸ του πόδι. Ἡ παράσταση κλείνει δεξιὰ μὲ δέντρο, γύρω ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ ὁποῖου περιελίσσεται ἓνα φίδι⁵. Τὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῆς στήλης καταλαμβάνει ἑλληνικὴ ἐπιγραφή. Ἡ στήλη φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών μὲ ἀρ. Εὐρ. Λ263 (εἰκ. 1). Διαστάσεις: Ὑψος: 0,40 μ. Πλάτος: 0,58 μ. Πάχος: 0,06 μ. Ὑψος γραμμάτων: 0,02-0,027 μ. Διάστιχα: 0,006-0,01 μ.

Εἰσιάς
Παιιβ-
ον τῶ
 4 *εἰδίω*
ἀνδρὶ
Διονυσί-
ω vacat
 8 *μνήμης*
χάριν

6-8. Ἡ στήλη εἶναι σπασμένη στὴ θέση τοῦ ὑψίλων, τοῦ ὁποῖου λείπει ἡ δεξιὰ πλάγια κεραία (στ. 6) καὶ στὴ θέση τοῦ μῦ (στ. 8) || 8. συμπλέγματα N+H, M+H || 9. ἀπολέπιση στὴ θέση τοῦ χι, τὸ ὁποῖο μόλις διακρίνεται στὸ λίθο.

Μὲ βάση τὸν τύπο τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφή μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὸ 2ο αἰ. μ.Χ., καὶ πιθανότατα στὸ δεύτερο ἥμισύ του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χρῆση τῶν μνηοειδῶν γραμμάτων ἔψιλον καὶ

4. Παρόμοιο εἶναι τὸ κυλινδρικό ἀντικείμενο πού κρατᾶ ὁ ἦρωας ἱππέας σὲ ἀνάγλυφο ἀπὸ τὸ Νέο Σκοπὸ Σερρών (Λ156): βλ. *LIMC* VI 1, ἀρ. 513 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.), ὅπως καὶ αὐτὸ σὲ δύο ἀνάγλυφες στήλες ἀπὸ τὴν Βέροια καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, βλ. Μ. Β. Χατζόπουλος-Α. Γουναροπούλου, *Ἐπιγραφές κάτω Μακεδονίας. Τεῦχος Α': Ἐπιγραφές Βεροίας*, Ἀθήνα 1998 πίν. 209 (3. αἰ. μ.Χ.), 512 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.).

5. Γιὰ ἀνάλογες παραστάσεις βλ. καὶ *LIMC* VI 1, ἀρ. 467-484

σίγμα καὶ τοῦ στρογγυλοῦ ὠμέγα καὶ ἡ παρουσία δύο μόνον συμπλεγμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόλοιπα γράμματα ἐπισημαίνουμε τὰ ἔξῃς: ἡ ἐσωτερικὴ κεραία τοῦ ἄλφα εἶναι εὐθεία, τὸ μῦ, ὅπως καὶ τὸ νῦ, ἔχουν συμμετρικὸ σχῆμα, ἐνῶ τὸ δέλτα εἶναι ἰσοσκελές. Ἀνάλογο εἶναι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 146 μ.Χ. ἀπὸ τὸ Κονακενο (περιοχὴ Sandanski)⁶, τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 172 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ὀρεινὴ Σερρών⁷, ὅπως καὶ αὐτὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 198 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Βραντζα⁸.

Ἡ ἐπιγραφὴ προσθέτει τρία ἀκόμη πρόσωπα στὴν προσωπογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Σερρών⁹. Ἡ ἀναθέτρια τοῦ μνημείου φέρει τὸ θεοφόρο ὄνομα Εἰσιάς, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν περιοχὴ τῶν Σερρών, εἶναι ὡστόσο γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁰. Τὸ πατρωνυμικὸ τῆς Εἰσιάδος, Παεΐβης, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν λεγομένων «προελληνικῶν» ὀνομάτων, γνωστὸ στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη¹¹. Κάποιος Παίβης Μέστου εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ τῶν Σερρών¹², ἐνῶ Παιβίνη ὀνομάζεται κάποια γυναικα στὴν Ἀπολλωνία¹³. Στὴν

6. Βλ. *IGBulg* IV, 2303

7. Βλ. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 31 (1976) [1984] Χρον. Β. 311 (πίν. 250γ) [=SEG XXXIV 676].

8. Βλ. *IGBulg* IV, 2311. Βλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ 171/172 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Λαγινά· Κ. Rhoimiopoulou, «New inscriptions in the Archaeological Museum, Thessaloniki», στό: *Ancient Macedonian Studies in honor of Ch. F. Edson*, Θεσσαλονίκη 1981, 301-302 ἀρ. 6.

9. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σερρών εἶναι δημοσιευμένες στό ἔργο τοῦ Γ. Καφταντζῆ, βλ. ἀν. σημ. 3.

10. Ἀπαντᾷ στή Θεσσαλονίκη, βλ. *IG* X 2.1, 357, (2. αἰ. μ.Χ.), 623 (48 μ.Χ.), καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Πελαγονίας· βλ. *IG* X 2.2, 164. Γιὰ τὴ διάδοσή του στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο βλ. *LGNP* I-III B s.v. Γνωστὸς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρών εἶναι κάποιος Ἰσιδώρος Ποσιδωνίου, βλ. *SEG* XXX 595.

11. Γιὰ τὸ ὄνομα βλ. F. Papazoglou, «Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques», *Actes du VII congrès International d'épigraphie grecque et latine*, Bucarest-Paris 1979, 165· πρβλ. O. Masson, «Les noms théophores de Bendis en Grèce et en Thrace», *MH* 45 (1988) 12 [=OGS II, 611]. Γιὰ τὴ διάδοσή τοῦ ὀνόματος βλ. καὶ L. Robert, «Les inscriptions grecques de Bulgarie», *RPh* 33 (1959) 229 σημ. 5, *SEG* XLIV 517, ὅπου ἡ γενικὴ Παιβήδου σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Βάργαλα (2./3. αἰ.). Γιὰ ὀνόματα με δεῦτερο συνθετικὸ τὸ Παίβης βλ. V. Georgiev, «L'anthroponymie Thrace. L'état actuel des recherches», *Pulpudeva* 2 (1976) [1978] 13, 18.

12. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ Λ21 τοῦ Μουσείου Σερρών, βλ. B. Besevliev-G. Michailov, *Belomorski Pregled* 1 (1942) ἀρ. 19 [=Bull. épigr. 1948, 106], *SEG* XXX 590. Παίβης ὀνομάζεται καὶ ὁ πατέρας κάποιου Διοσκουρίδου σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 106 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Μέταλλα Σερρών (Λ82), βλ. *SEG* XXX 596.

κατηγορία τῶν θεοφόρων ὀνομάτων μὲ εὐρύτατη διάδοση στὴ Μακεδονία καὶ στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο ἀνήκει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ Διονύσιος¹⁴.

Ἐνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διάδοση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀξιοσημείωτη καὶ στὴν περίπτωση τῆς οἰκογενείας τῆς ἐπιγραφῆς μας εἶναι ἡ παράλληλη χρῆση ὀνομάτων διαφορετικῆς ἐθνικῆς προελεύσεως, φαινόμενο τὸ ὁποῖο εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές τῆς περιοχῆς τῶν Σεργῶν¹⁵ καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἑλληνικοῦ κόσμου¹⁶.

Ἄρχαιολογικὸ Μουσεῖο
Σεργῶν

Μαγδαληνὴ Βάλλα

13. Βλ. *IGBulg I*, 430 (5./4. αἰ.).

14. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία βλ. Μ. Hatzopoulos-L. D. Loukourouli, *Recherches sur les marches orientales des Téménides (Anthémonte-Kalindoia) IIe partie*, (*Μελετήματα* 11) Athènes 1996, 246.

15. Βλ. π.χ. ἀν. σημ. 12. Μητροδόωρο ὀνομάζουν τὸ γιὸ τους ὁ Βεΐθυσ καὶ ἡ Μαντῶ σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὶς Σέρρες, βλ. *SEG XXX* 613 (2. αἰ. μ.Χ.), Νείκανδρο ὁ Τόκης καὶ ἡ σύζυγός του Οὐαδέα σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ, βλ. *SEG XXX* 612 (2. αἰ. μ.Χ.), Ἄρτεμίδωρο κάποιος Μούκασος, γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφή στὸ Μουσεῖο τοῦ Kjustendil, βλ. *SEG XXVIII* 552, ἐνῶ Διζάπης ὀνομάζεται ὁ γιὸς κάποιου Διοσκουρίδου ἀπὸ τὸ Δραβήσκο Σεργῶν, βλ. *SEG XXX* 619,

16. Βλ. σχετικὰ Hatzopoulos-Loukourouli, *ὁ.π.* (σημ. 14), 171-193. Γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ φαινομένου βλ. J. Touloumakos, «Historische Personennamen im Makedonien der römischen Kaiserzeit», *ZAnt* 47 (1997) 219 καὶ Ἡλ. Κ. Σβέρκος, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἄνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (πολιτικὴ ὀργάνωση - κοινωνία - ἀνθρωπωνυμία)*, Θεσσαλονίκη 2000, 151-156.

SUMMARY

INSCRIBED STELE WITH A REPRESENTATION OF A RIDER
HERO FROM THE AREA OF SERRES

A new inscribed relief stele is published in this article. It was found in the site Lefki Koryfi of Metochi Serron. The stele decorated a grave which did not contain any grave offerings. On its right side the stele is decorated with a representation of a rider hero, on its left side it bears an inscription. According to the letter forms the monument can be dated to the second half of the 2nd cent. A.D. The inscription states that this is a grave monument erected by Eiasias, daughter of Paeibes, for the memory of her husband Dionysios.

Μ. Βάλλα, Είχ. 1